

Seminarie Duurzame
Gebouwen

Stadslandbouw en Duurzame Gebouwen

Synergieën en uitvoering

14 oktober 2022

STADSLANDBOUW, WAT IS HET?

Beschrijving van SL en reden van bestaan

Caroline BINI
Facilitator stadslandbouw / Groupe One

PRESENTATIE VAN DE SPREKER

INLEIDING: stadslandbouw, wat is het?

Beschrijving van SL en bestaansredenen

Caroline BINI (Facilitator stadslandbouw / Groupe One)

Caroline BINI coördineert de gewestelijke opdracht van Brussels Facilitator voor Stadslandbouw (FSL) sinds 2018, en staat in voor de eerstelijnscontacten met de dragers van projecten, voornamelijk publieke en private instellingen voor territoriale of projectontwikkeling.

Ze is bioloog en milieuraadgever van opleiding en staat al 15 jaar in voor projecten bij Groupe One; daarnaast beschikt ze over 20 jaar ervaring in sensibilisering/opleiding, projectmanagement en milieubeheer.

Sinds 2017 neemt ze ook deel aan 2 Europese Interreg stadslandbouwprojecten, GROOF (vermindering van de CO₂-uitstoot via serres op daken) en SMART AQUAPONICS (ontwikkeling van een applicatie om aquaponie te stimuleren) en in 2021 heeft ze de ontwikkeling van het Lokaal Economieloket voor stadslandbouw gecoördineerd. Dankzij deze ervaringen bezit ze een ruim netwerk, een transversale kennis van de diverse typologieën van stadslandbouwprojecten en een grote capaciteit in termen van benchmark.

Ze is vaak geconfronteerd geweest met vragen van de actoren van de inrichting met betrekking tot stadslandbouw:

- waarom landbouw integreren in de stad?
- wat zijn de doelpublieken en gebruiken ervan?
- welke technieken en welk bestuur zijn het meest geschikt?
- welke aandachtspunten zijn er bij het ontwerp en de uitvoering van een project?
- is landbouw in bakken duurzaam?
- zullen we de stad kunnen voeden?

Tijdens deze inleiding zal Caroline de context van het seminarie schetsen en ze zal tevens als moderatrice optreden voor de andere interventies tijdens de voormiddag.

PLAN VAN DE PRESENTATIE

- I. Portret van stadslandbouw (SL)
- II. Bestaansredenen
- III. Stadslandbouw en duurzame gebouwen

I. PORTRET VAN SL

SL door burgers in Brussel

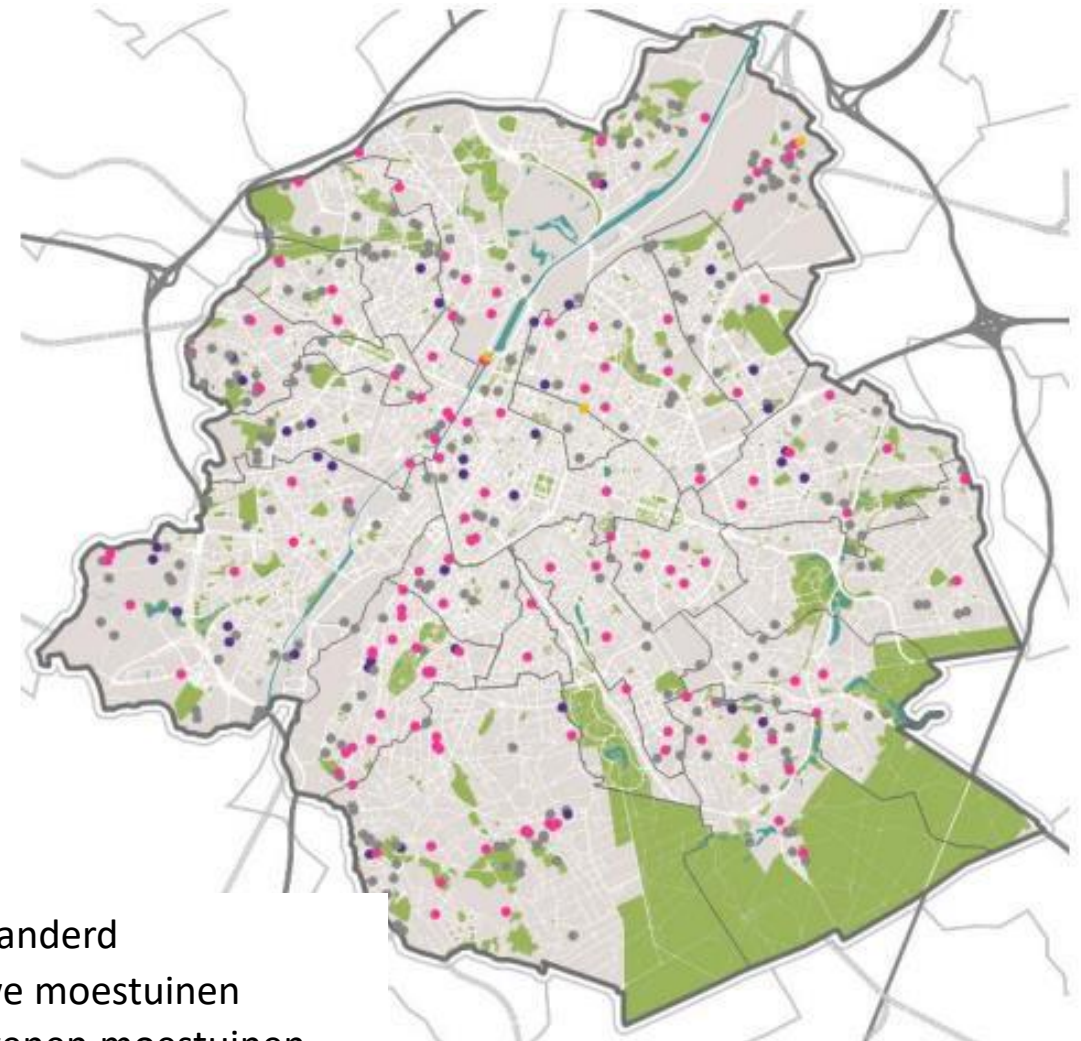
79 HA MOESTUINEN (2018):

Toename met 33% van 2013 tot 2018

- 392 sites met collectieve moestuinen
- de meeste op volle grond, sommige in bakken, van 100m² tot 10,000m²
- **79ha = 0,48% van de oppervlakte van het BHG**

In de groene ruimten van het gewest die worden beheerd door LB:

- 20205,: 61 ha
- 2022-2023: 7,55 ha
- verdubbeling van de wachtlijsten in 2020

- Onveranderd
- Nieuwe moestuinen
- Verdwenen moestuinen
- Moestuinen die ontstaan en verdwenen zijn tussen 2013 en 2018

Bron: BRAT en Leefmilieu Brussel

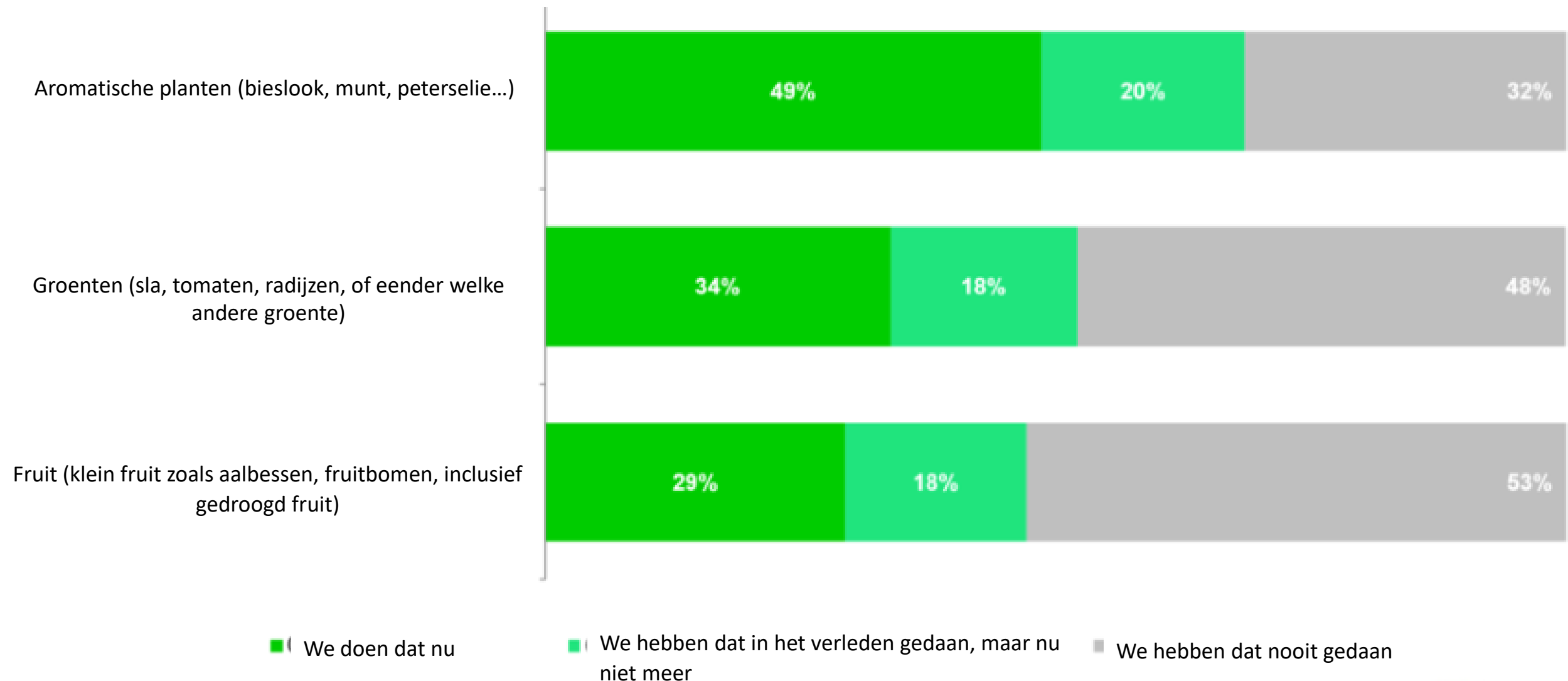

I. PORTRET VAN SL

AU door burgers in Brussel: sondering 2021

Teelt u persoonlijk of teelt een ander lid van uw gezin de volgende voedingsmiddelen...

Base : Échantillon total
n = 1000

I. PORTRET VAN SL

AU door burgers in Brussel: sondering 2021

	België	Vlaanderen	Brussel	Wallonië
Telers (gezinnen)	46,56%	39,64%	42,24%	60,64%
Thuis	43,12%	36,50%	36,20%	57,49%
In de moestuin	30,06%	25,34%	15,74%	43,32%
Zonder moestuin	13,06%	11,16%	20,46%	14,17%
Teelt ELDERS	4,39%	3,54%	8,48%	4,62%
Niet-telers (gezinnen)	53,44%	60,36%	57,76%	39,36%
Totaal	1706	1003	168	535

AB-REOC

I. PORTRET VAN SL

professionele SL in Brussel

Lijst van de professionele producenten in Brussel:
46 actieve stedelijke producenten (2022)

34 in volle grond & 11 in bakken

> 20 hectare

> 80 VTE

Volle grond

27 groenteteelt

4 thees

1 klein fruit

1 hop

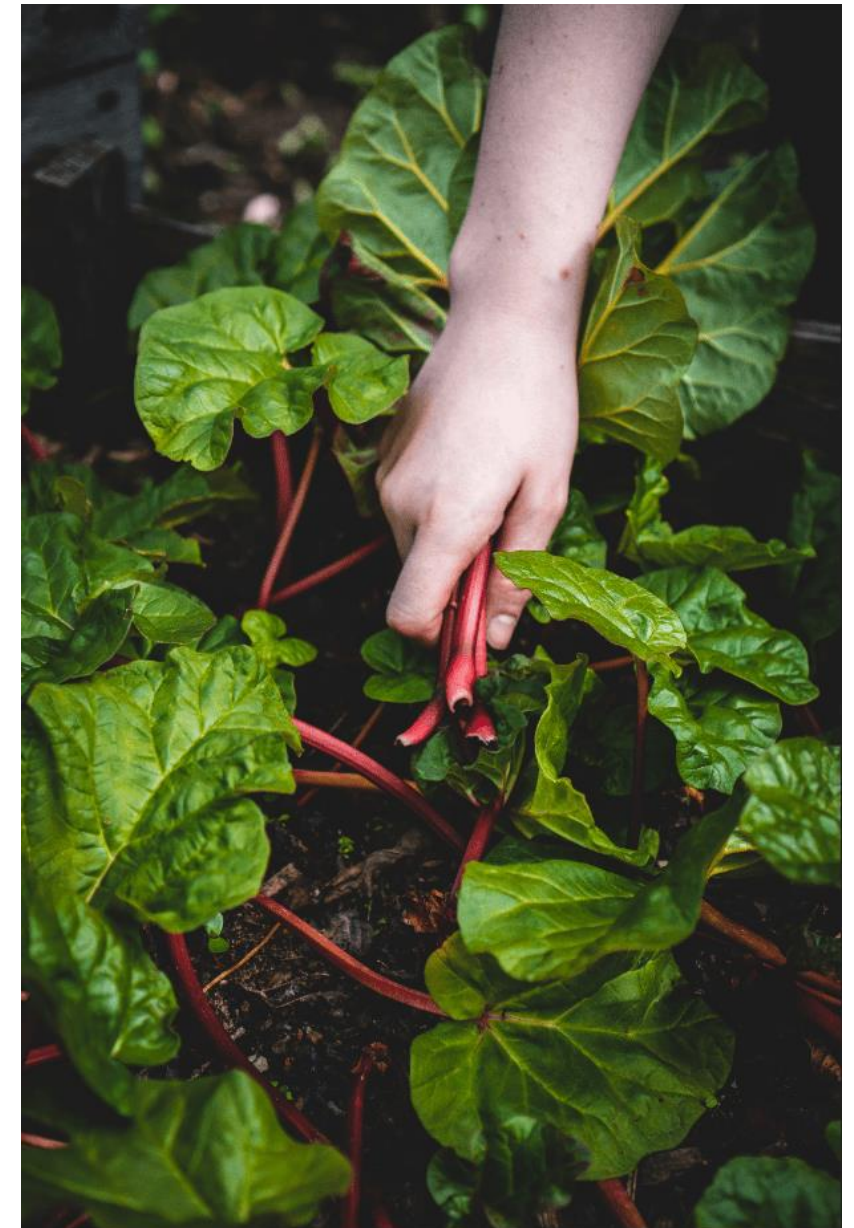
1 schapenteelt

Bakken

4 groenteteelt

2 paddenstoelen

5 micro-scheuten

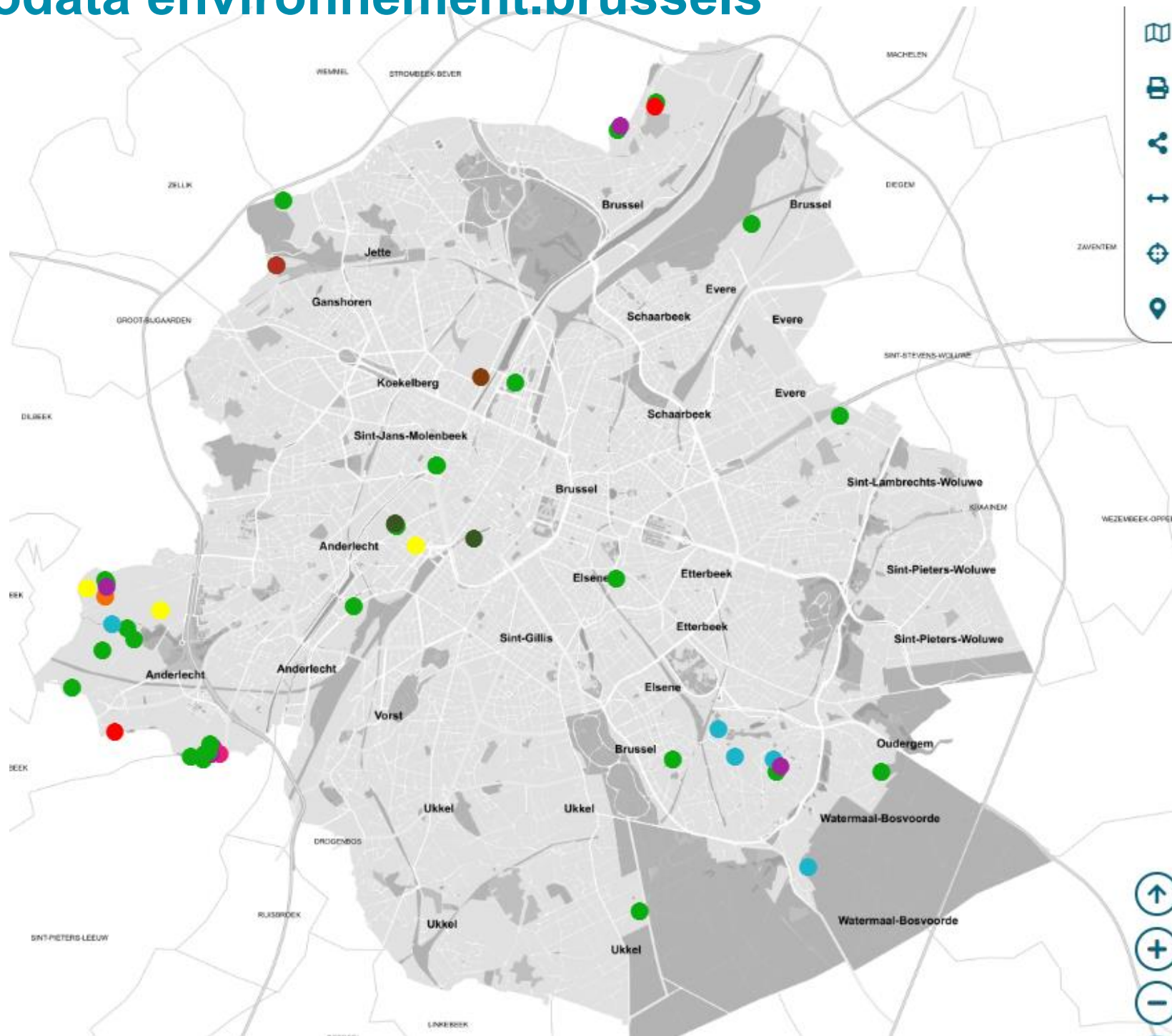

Bronnen: FSL /Lokaal Economieloket SL

I. PORTRET VAN SL

Kaart van de producenten in de stad: geodata environnement.brussels

Gerelateerde kaarten

- Moestuinen van Leefmilieu Brussel
- Bodemtoestand
- Biologische waarderingskaart
- Overstromingsgevaar en risico
- Brussels ecologisch netwerk

Links

- [Stadslandbouw in brussels](#)
- [FEDEAU](#)
- [Vooruit met de wijk](#)

Legende

• Aard van de producten

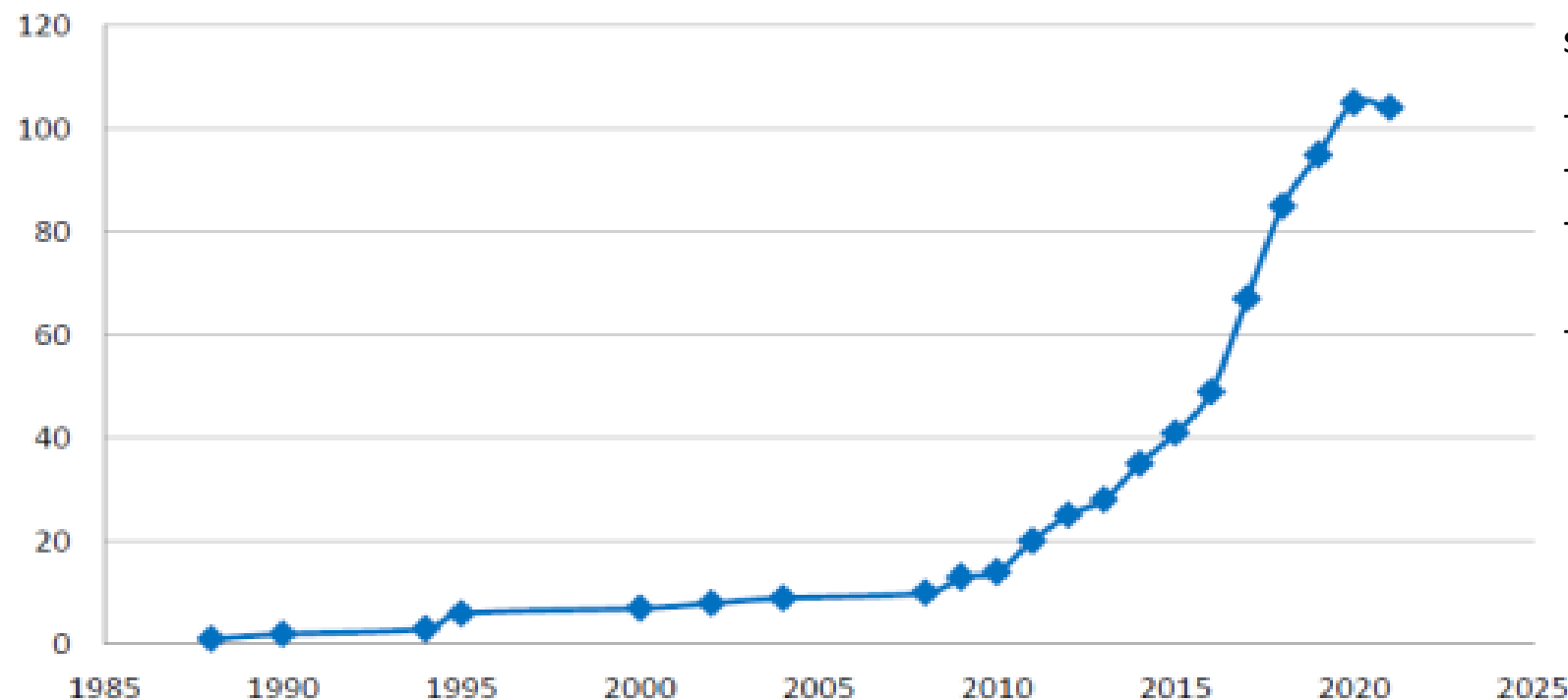
- Tuinbouw (Groententeelt)
- Visteelt
- Kruidenteelt
- Tuinbouw
- Veeteelt (Vlees)
- Veeteelt (Zuivel)
- Vruchten
- Paddenstoelen
- Microgroenten
- Grasland en granen
- Hoppehuis

I. PORTRET VAN SL

professionele SL in Quebec:

Figuur 2. Evolutie van het aantal landbouwbedrijven in Quebec, volgens registratiedatum (exclusief producten van cannabis en farmaceutische planten)

3 criteria om een stadslandbouwbedrijf te definiëren

- Minimale productie-inkomst
- Stadsperimeter
- Buiten het landbouwgebied
- Exclusief de 21 stedelijke producenten van cannabis of farmaceutische planten

Bron:

Scherer, K et É. Duchemin (2022) Les études économiques américaines et européennes sur les entreprises agricoles urbaines : synthèse, Carrefour de recherche d'expertise et de transfert en agriculture urbaine / Laboratoire sur l'agriculture urbaine / Université du Québec à Montréal. 37 p.

I. PORTRET VAN SL

professionele SL in Quebec:

- Tabel 3. Stadslandbouwbedrijven ingedeeld per productiekanaal (exclusief de producenten van cannabis of farmaceutische planten)

	Aantal uitbaters geïntervieweerd in 2019		Aantal uitbaters geïntervieweerd in 2020		Aantal uitbaters geïntervieweerd in 2021		Variatie 2020- 2021
Productiekanaal	nb.	%	nb.	%	nb.	%	
Groenteteelt buiten	22	31%	22	27%	21	20%	-
Groenteteelt binnen	12	17%	13	16%	17	16%	++
Micro-scheuten	14	19%	13	16%	17	16%	++
Paddenstoelen	5	7%	8	10%	12	12%	+++
Insecten	9	13%	10	12%	10	10%	0
Bijenteelt	6	8%	7	9%	8	8%	0
Tuinbouw	0	-	4	5%	7	7%	+++
Vissen/aquaponie	2	3%	3	4%	3	3%	0
Andere (fruitpluk)	2	3%	2	2%	2	2%	0
Meerdere kanalen	0	-	0	-	7	7%	+++
Totaal	72		82		104		+ 27%

Bron:

Scherer, K et É. Duchemin (2022) Les études économiques américaines et européennes sur les entreprises agricoles urbaines : synthèse, Carrefour de recherche d'expertise et de transfert en agriculture urbaine / Laboratoire sur l'agriculture urbaine / Université du Québec à Montréal. 37 p.

I. PORTRET VAN SL

Vaak gestelde vragen

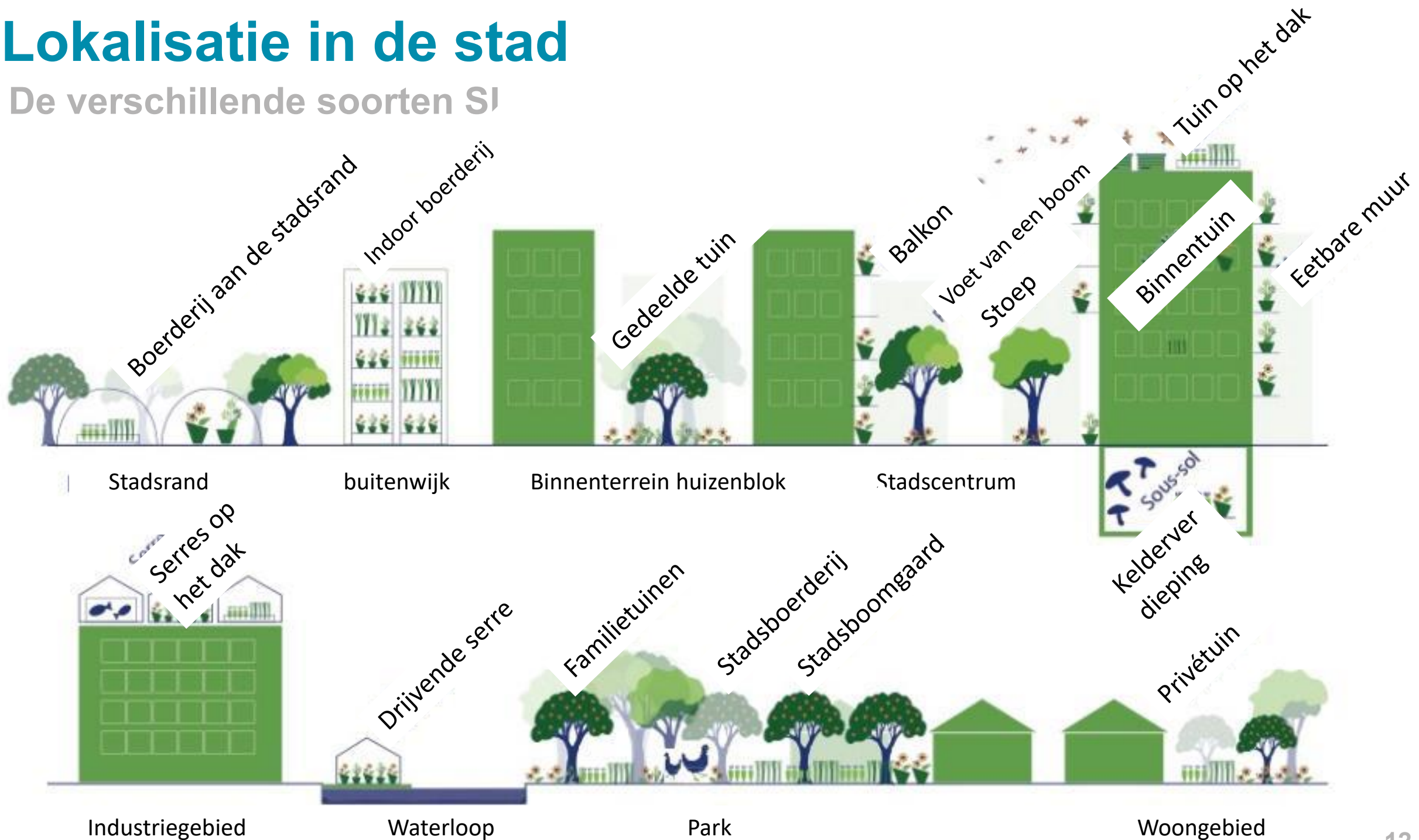
- waarom landbouw integreren in de stad?
- wat zijn de doelpublieken en gebruiken ervan?
- welke technieken en welk bestuur zijn het meest geschikt?
- is landbouw in bakken duurzaam?
- welke aandachtspunten zijn er bij het ontwerp en de uitvoering van een project?
- zullen we de stad kunnen voeden met stadslandbouw?

I. PORTRET VAN SL

Lokalisatie in de stad

De verschillende soorten SI

I. PORTRET VAN SL

Typologieën

Soorten meervoudige productie

Groenten

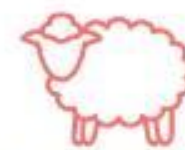
(klein fruit)

bloemen

kip
andere, pluimvee

schapen-, geitenteelt
andere

grote teelten
veevoeder

Volle grond / bakken / indoor

Volle grond

in bakken

indoor

Profielen van de dragers van projecten en modellen

Individuele burger
burgercollectief

natuurlijke
persoon

rechtspersoon

VZW / onderneming
voor sociale
economie

Animatie > Productie >
verwerking > distributie

Productie

distributie

verwerking

animatie

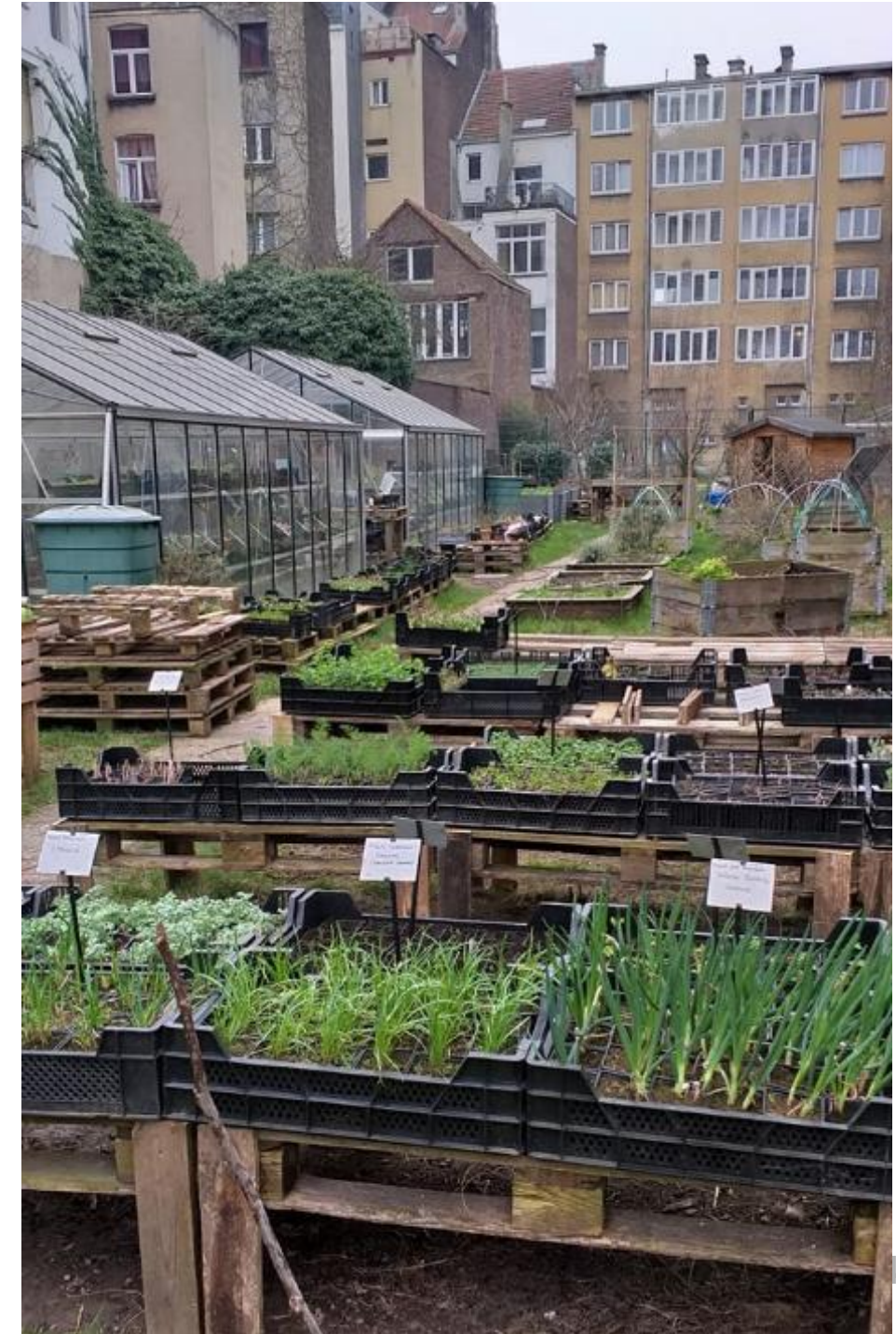

I. PORTRET VAN SL

Investing van ruimten binnen huizenblokken

LA POUSSE QUI POUSSE:

- Sinds **2014**
- **Boomkwekerij**, productie in bakken en in serre; verkoop van planten en zaden
- Terrein 750 m², **500 m² teelt**
- Impuls van het **duurzaam wijkcontract Bosnië**: boomkwekerij ontstaan uit een project van balkonmoestuinen dat werd gestart door de vzw **Début des Haricots**, in partnerschap met de Gemeente St.-Gillis op een terrein van de Grondregie

Bron: La pousse qui pousse

I. PORTRET VAN SL

Op het dak

Op het dak van de het Slachthuis van Anderlecht (5.500m²):

- **BIGH:**

- Serre van de Aquaponieboerderij: aromatische kruiden, tomaten en andere groenten (2.000 m²)
- Buitentuin: Sla, groenten, klein fruit (700 m² gebruikt)
- SYNERGIEËN

- **Bel Akker (Atelier Groot Eiland):**

- Moestuין op substraat geteeld volgens de SPIN-farming methode (1000m²)

I. PORTRET VAN SL

Op het dak

- **PEAS & LOVE**
op het dak van Caméon WSL
en in Parijs

Verticale productiesystemen

- Huur, voor 30 à 45 €/maand, van een oppervlakte van 3 m² en gemeenschappelijke moestuin (270 percelen)
- Onderhoud door een vakman
- Oogst door de abonnees

Bronnen: Peas & Love

I. PORTRET VAN SL

Op het dak

- L[AG]UM / Refresh.brussels op het dak van de COLRUYT van Elsene/Etterbeek (1.500m²)

Groenteteelt in bakken

- Oogst door de abonnees
- Manden van 10 à 15 €/week (110 à 165€ per seizoen)
- Eén groenteteler en personen onder art. 60

I. PORTRET VAN SL

Op het dak L[ag]UM / Refresh.brussels

I. PORTRET VAN SL

Indoor ontwikkeling

- **Perma Fungi**

- Oesterzwammen op koffiedik
- Sinds 2014
- Kelders van Tour & Taxis
- Productie
1 ton verse oesterzwammen per maand
en 10 ton natuurlijke meststoffen
uit 5 ton koffiedik

- **URBI Leaf:**

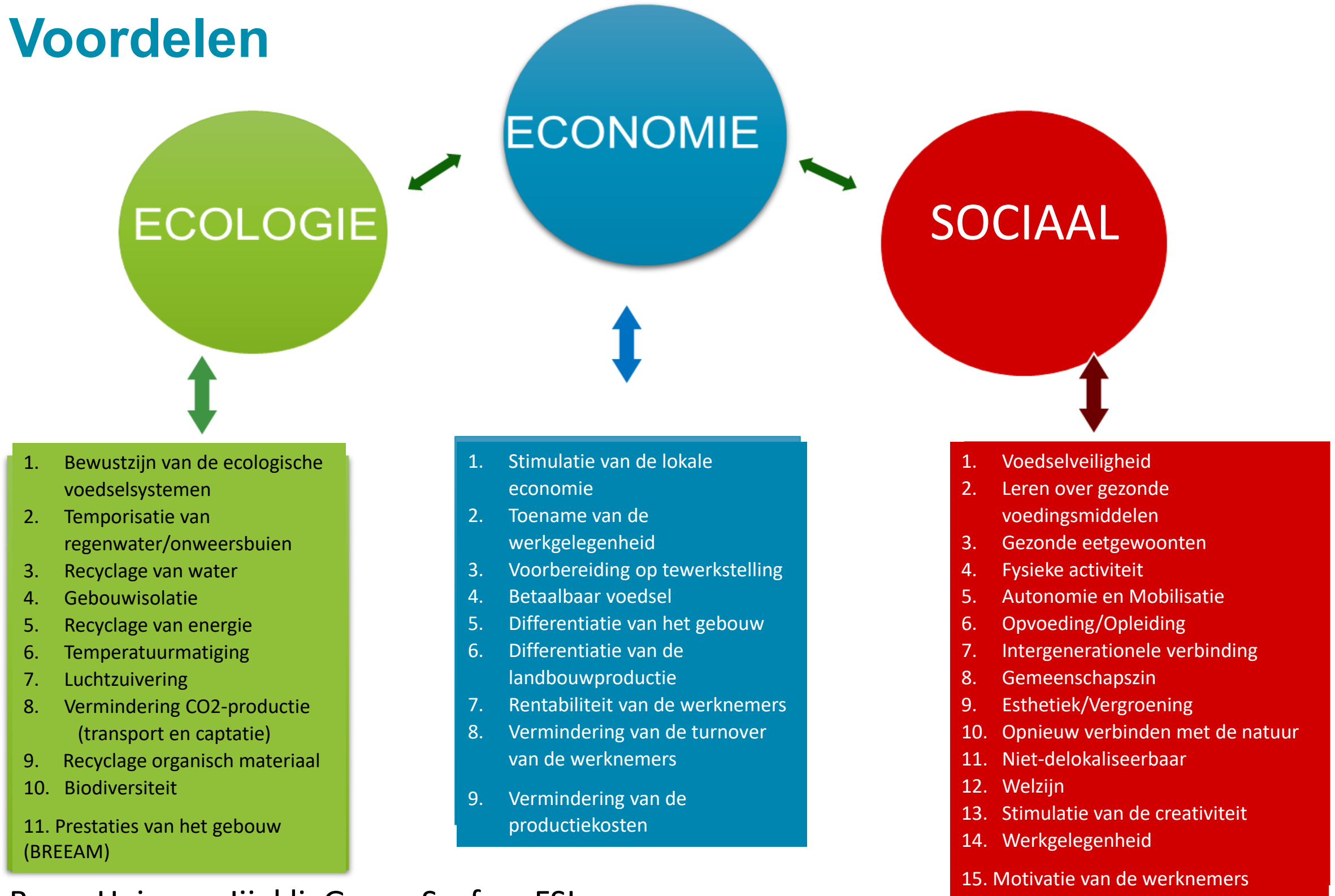
- Micro-scheuten
- Sinds 2019
- Verticaal teeltsysteem op rek met lage-energie LED-lampen

II. BESTAANSREDEKENEN

Voordelen

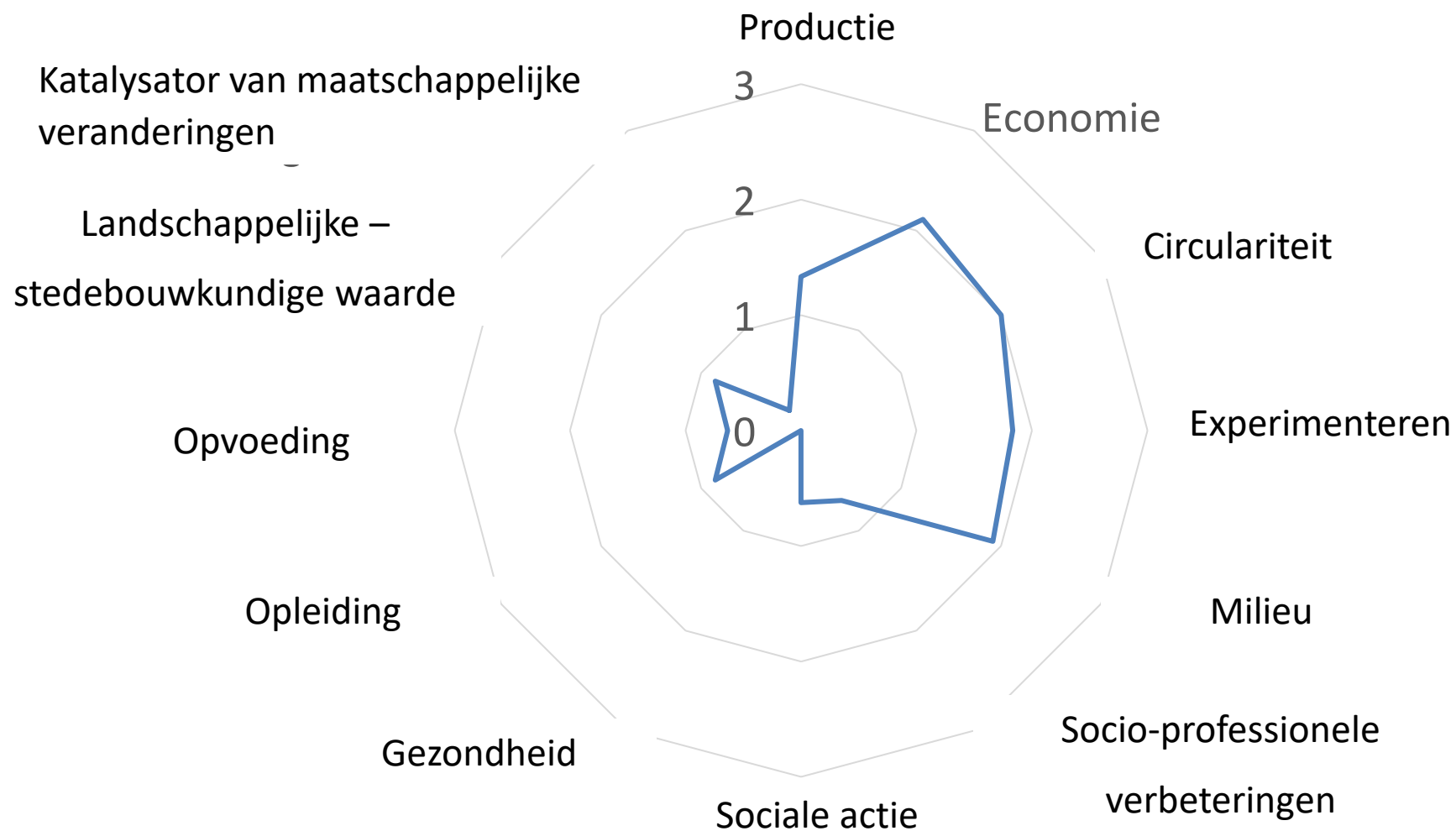

II. BESTAANSREDEKENEN

Multifunctionaliteit: studie lopend in Brussel (ULB)

110 geïnventariseerde functies, verdeeld in 12 groepen:

Figuur 3. Profielen van functies van de bestudeerde projecten

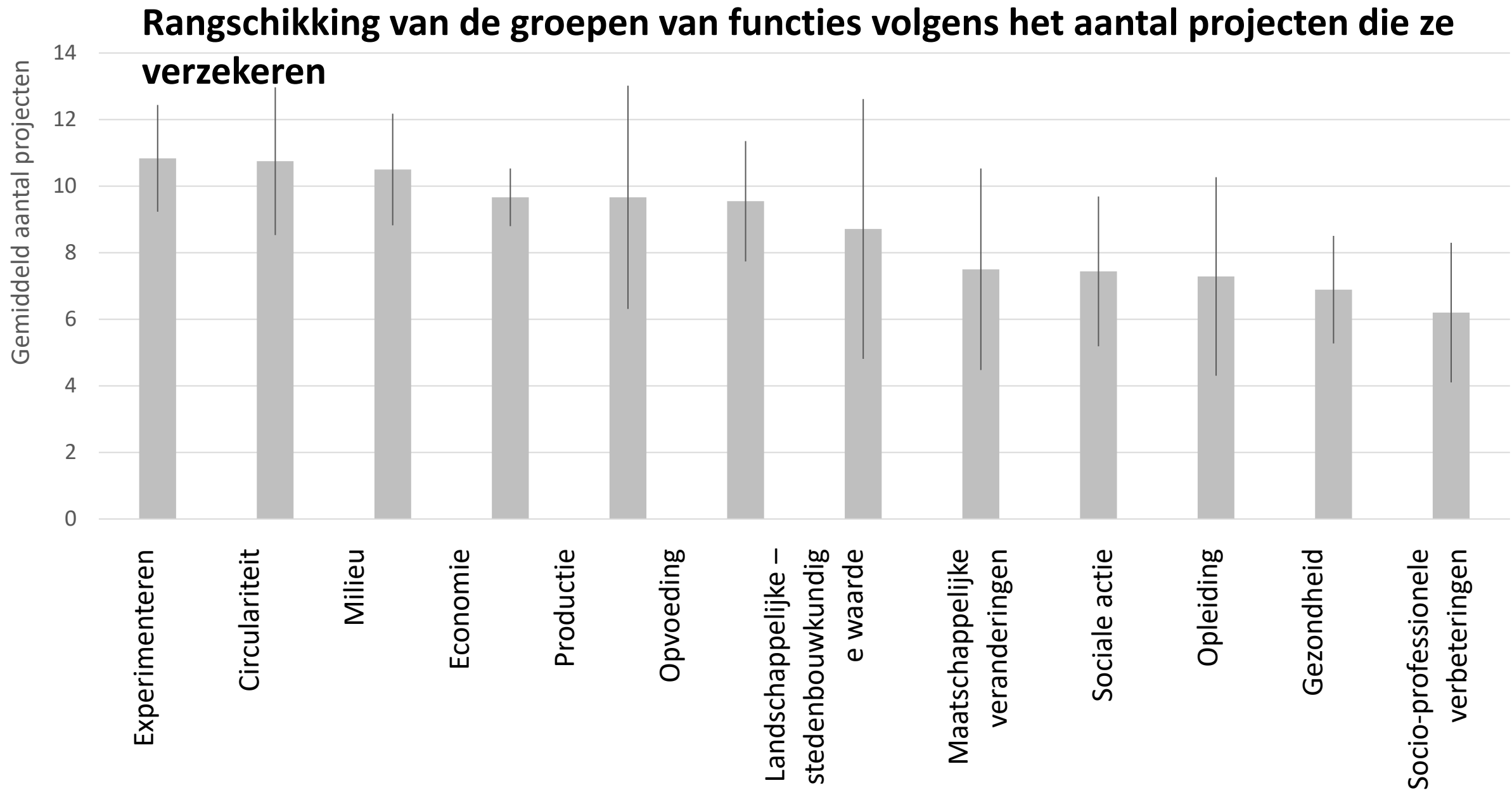
Bron: Multifunctionaliteit van de stadslandbouw in Brussel

Francisco Davila, Laboratoire d'Agroécologie – project L[ag]UM

II. BESTAANSREDEKENEN

Multifunctionaliteit

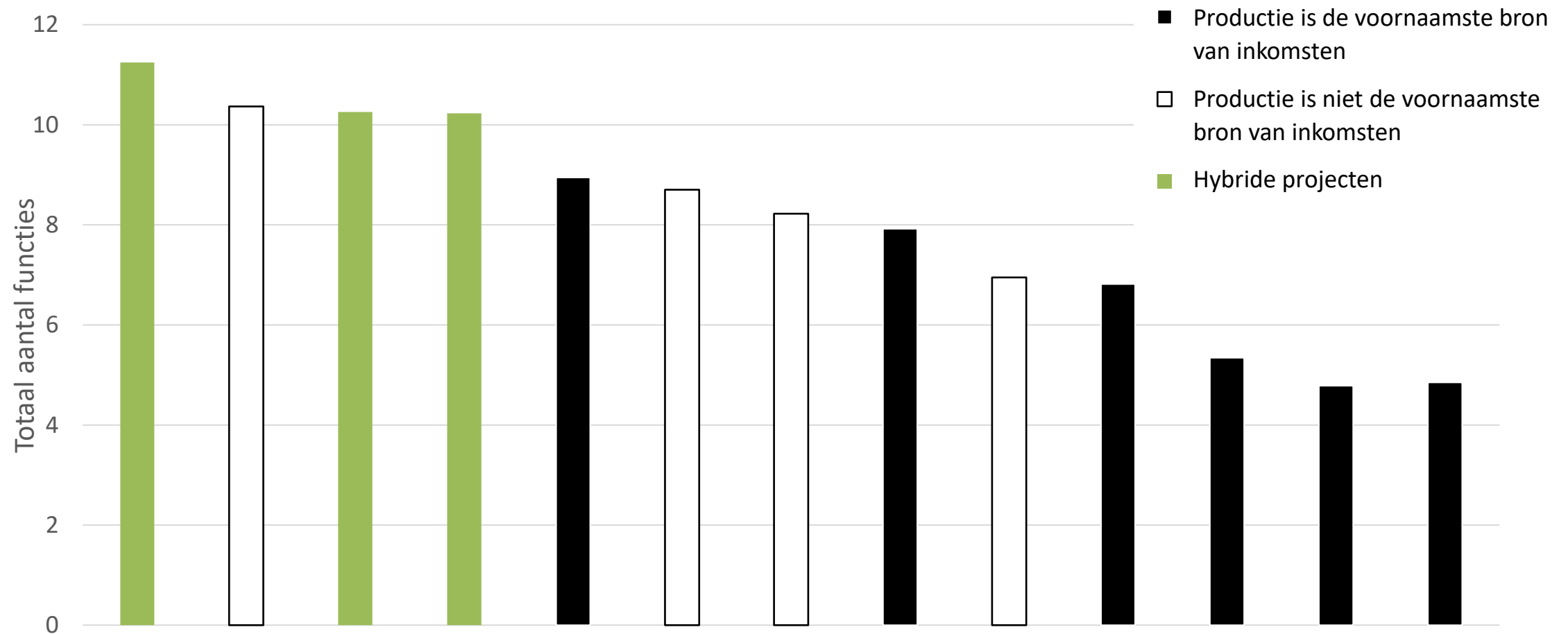
Bron: Multifunctionaliteit van de stadslandbouw in Brussel
Francisco Davila, Laboratoire d'Agroécologie – project L[ag]UM

II. BESTAANSREDEKENEN

Multifunctionaliteit

Figuur 4. Rangschikking van de projecten volgens het totaal aantal functies en hun voornaamste bronnen van inkomsten

Bron: Multifunctionaliteit van de stadslandbouw in Brussel
Francisco Davila, Laboratoire d'Agroécologie – project L[ag]UM

II. BESTAANSREDENEN

Multifunctionaliteit: Bel Akker-Petite Senne

Sinds **2014** - **Groenteteelt in volle grond** (Henegouwenkaai) - Atelier Groot Eiland

Voormalig braakliggend terrein, residueel terrein (vroegere bedding van de Kleine Zenne)

- **Middel voor inschakeling** (impuls van een sociale economieonderneming in partnerschap met de Gemeente Molenbeek)
- **Landschapswaarde:** herwaardering van een ongebruikte ruimte, nieuwe groene ruimte
- **Milieu:** recuperatie van regenwater, bestrijding van hitte-eilanden
- **Sociale actie:** plaats voor ontmoetingen, sociale banden, ontspanning (park)

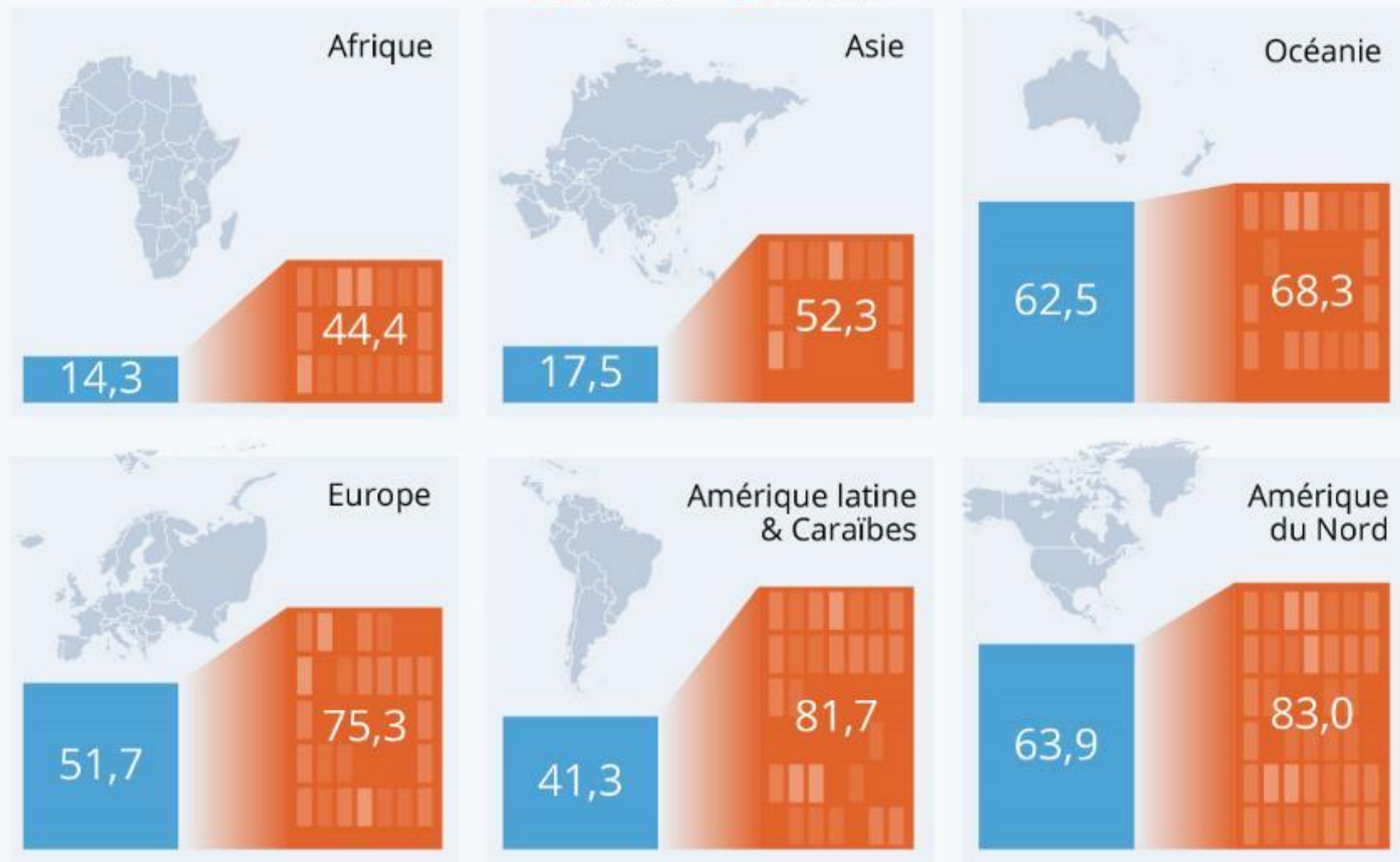

II. BESTAANSREDENEN

L'urbanisation de la planète

Part de la population urbaine par continent, en %

■ 1950 ■ 2022

Source : Nations unies (DAES)

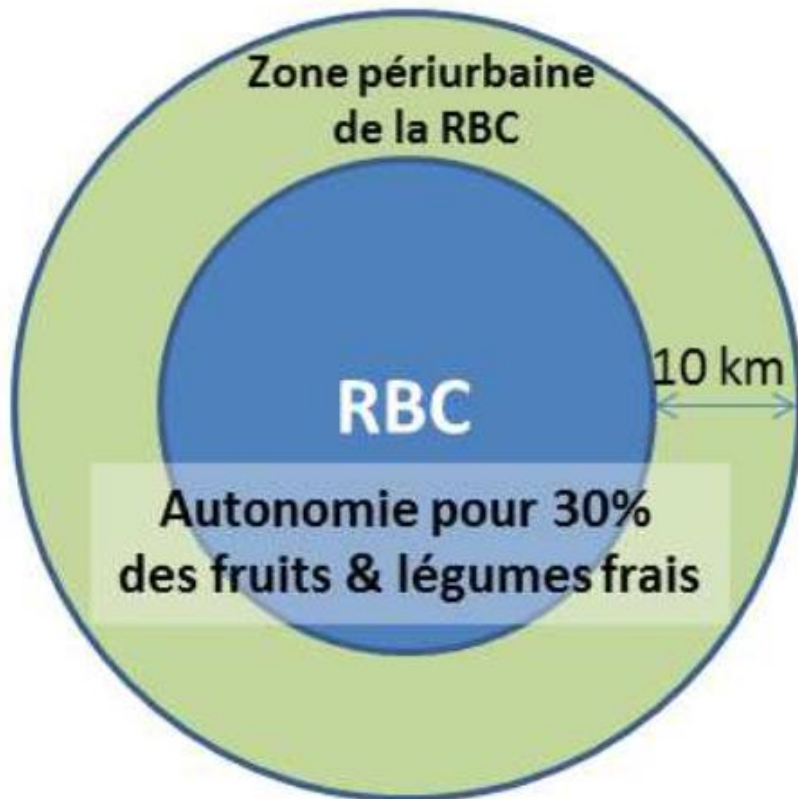

II. BESTAANSREDEKENEN

Kan stadslandbouw bijdragen tot de voedselzekerheid van de Brusselaars?

- een zaak van toepassingsgebied

- een zaak van logistiek
- professionele SL + burgerlijke SL

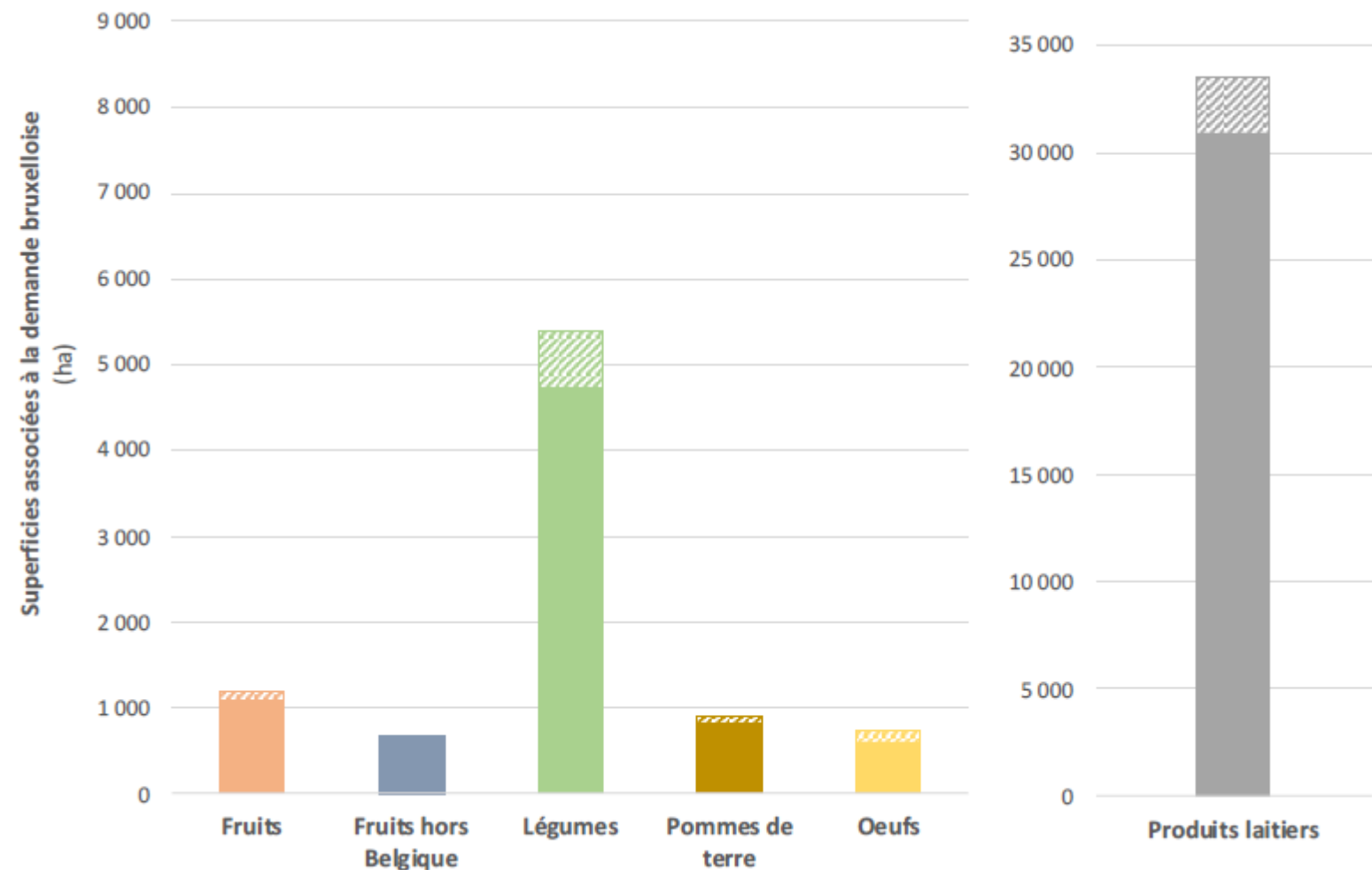
II. BESTAANSREDENEN

Kan stadslandbouw bijdragen tot de voedselzekerheid van de Brusselaars?

Gebieden in verband met de vraag in Brussel (ha)

Bronnen : Sytra et al 2020

343 kt/jaar
42 482 ha

Figuur 1: Oppervlaktevraag (ha) van de Brusselse bevolking naar groenten, fruit, aardappelen, eieren en zuivelproducten in 2018. Onderscheid tussen conventioneel (vast) en biologisch (gearceerd). Opmerking: Omwille van de zichtbaarheid worden zuivelproducten op een andere schaal geprojecteerd.

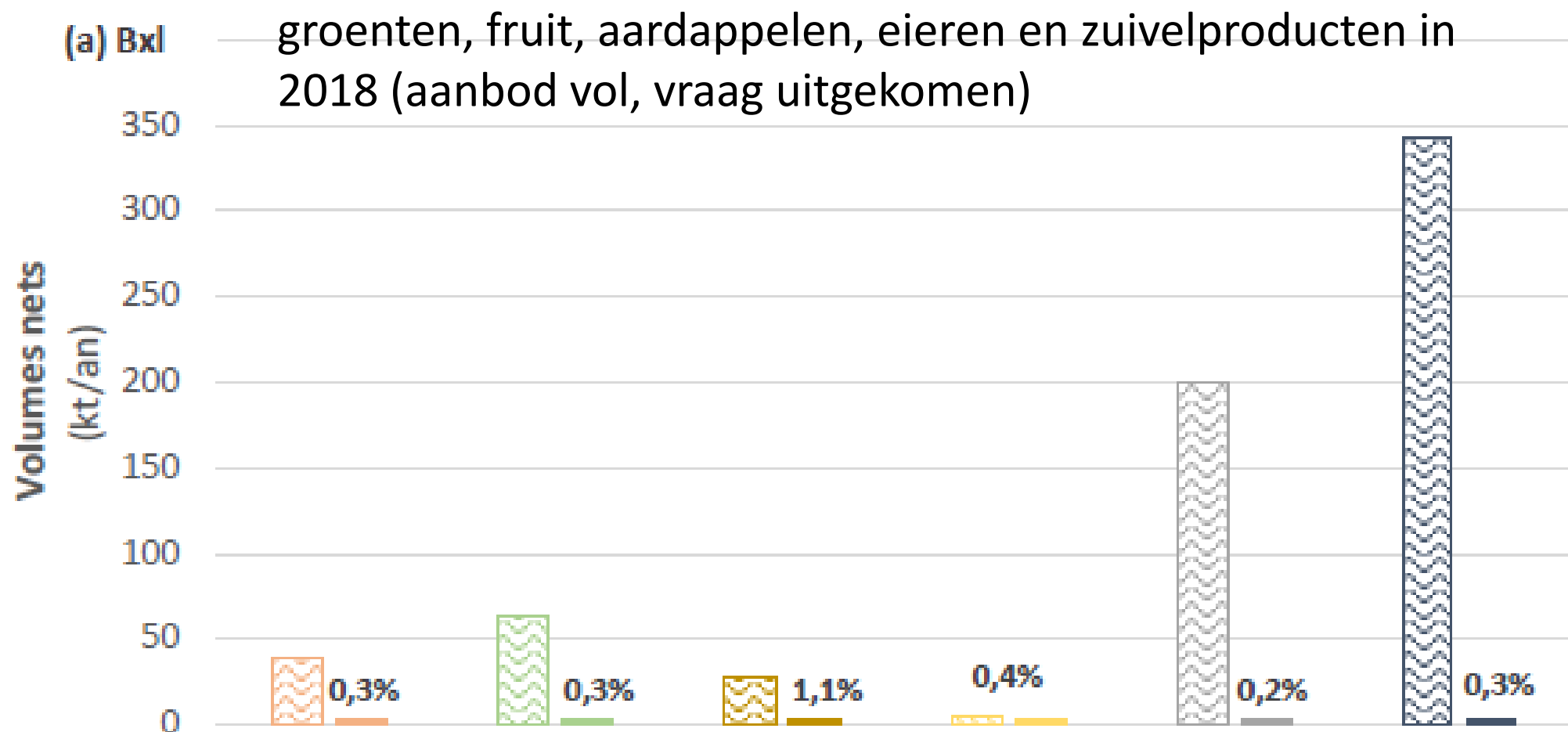

II. BESTAANSREDEKENEN

Kan stadslandbouw bijdragen tot de voedselzekerheid van de Brusselaars?

Mate van voedselautonomie in Brussel (%)

Bronnen : Sytra et al 2020

III. STADSLANDBOUW EN DUURZAME GEBOUWEN

- de stadslandbouw voldoet aan de behoeften van de stad
- de ontwikkeling ervan rond en in gebouwen vergt aanpassingen
- dit seminarie zal focussen op de synergieën tussen duurzame gebouwen en stadslandbouw

III. STADSLANDBOUW EN DUURZAME GEBOUWEN

Vaak gestelde vragen

- waarom landbouw integreren in de stad?
- wat zijn de doelpublieken en gebruiken ervan?
- zullen we de stad kunnen voeden met stadslandbouw?
- welke technieken en welk bestuur zijn het meest geschikt?
- is landbouw in bakken duurzaam?
- welke aandachtspunten zijn er bij het ontwerp en de uitvoering van een project?

**Vervolg van het
seminar**

TOOLS, WEBSITES, BRONNEN

- Gewestelijk portaal:
<https://www.agricultureurbaine.brussels/nl/onze-missie/>
- [Facilitator voor duurzame Stadslandbouw](#)
- [Centrale d'accompagnement en agricultures urbaines durables à destination des organismes publics](#)
- Gids Duurzame Gebouwen
www.guidebatimentdurable.brussels/integrer-lagriculture-urbaine?keywords=agriculture

CONTACT

Caroline BINI

Functie(s) : Coördinatrice van de dienst FSL

Gegevens

☎ : +32 485 17 08 88

E-mail: caroline.bini@groupeone.be
facilitateurAU@goodfood.brussels